

Prof. dr hab. Kazimierz Karolczak
Instytut Historii i Archiwistyki
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie

Ocena

dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr hab. Małgorzaty Przeniosło, w związku z postępowaniem o nadanie tytułu naukowego profesora w zakresie nauk humanistycznych

(zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. (Dz. U. Nr 204)

Do dokumentu zlecającego mi wykonanie recenzji dołączono następujące dokumenty:

1. Ankietę oceny osiągnięć naukowych kandydata do tytułu profesora, dr hab. Małgorzaty Przeniosło, z informacjami odnoszącymi się do okresu przed i po habilitacji (20 ss.).
2. Autoreferat (10 ss.).
3. 6 książek i 9 nadbitek ważniejszych artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych.
4. Płytkę CD z nagraniem trzema plikami: 1/ Autoreferat w jęz. polski, 2/ Autoreferat w jęz. angielskim, 3/ Ankietę oceny osiągnięć naukowych kandydata do tytułu profesora.

Karierę naukową dr hab. Małgorzaty Przeniosło trudno zaliczyć do typowych, jako że Jej droga wiedzie od nauk ścisłych do humanistycznych. Po ukończeniu studiów matematycznych rozpoczęła pracę na stanowisku asystenta w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach, specjalizując się w przygotowaniu nauczycieli matematyki. Badania prowadzone w tym zakresie zaowocowały doktoratem z matematyki (1999), napisanym pod opieką dr hab. Gustawa Trelińskiego i obronionym na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Technicznym

Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. KEN w Krakowie. Interdyscyplinarny charakter rozprawy (w zakresie dydaktyki matematyki) wymagał wykorzystania narzędzi badawczych kilku innych dyscyplin (pedagogiki, psychologii, filozofii), co bez wątpienia wpłynęło na poszerzenie zainteresowań naukowych w następnych latach. Dydaktyki szczegółowe nie były uważane za odrębną dyscyplinę naukową, stąd też nie dawały (i jak dotychczas nie dają) możliwości przygotowania rozprawy habilitacyjnej w tym zakresie, stąd też osoby specjalizujące się w przygotowywaniu nauczycieli zmuszone są do doktoracie do podejmowania innych badań w obrębie danej dyscypliny, bądź pedagogiki. Pani Małgorzata Przeniosło wybrała jeszcze inną drogę, włączając w orbitę swoich zainteresowań dzieje polskich matematyków, co wkrótce stało się podstawowym obszarem Jej badań, a stopniowo i ewolucji w kierunku dyscypliny historycznej. W efekcie przygotowała studium poświęcone *Matematykom polskim w dwudziestoleciu międzywojennym* (2011), które stało się podstawą wszczęcia procedury habilitacyjnej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach i nadania w roku następnym stopnia doktora habilitowanego. Książka ta nominowana została w następnym roku do finału ogólnopolskiego konkursu na „Książkę historyczną roku”.

I. Ocena osiągnięć i dorobku naukowego

Nie podejmuję się oceny dorobku naukowego dr hab. M. Przeniosło w zakresie dydaktyki matematyki, ale to uczynili zapewne przed laty recenzenci powołani w przewodzie doktorskim. Po doktoracie opublikowała jeszcze kilka artykułów z badań nad dydaktyką matematyki, z czego cztery w języku angielskim, w wysoko punktowanych czasopismach matematycznych oraz dwie książki na bazie doktoratu. Pozostałe publikacje: 2 monografie i 21 artykułów, 6 recenzji i 1 sprawozdanie w czasopismach naukowych oraz 20 tekstów w pracach zbiorowych dotyczyło już historii (w tym historii nauki). Większość z nich poświęcona została matematykom z okresu międzywojnia, przede wszystkim biografiami wybitnych przedstawicieli tego środowiska. Sygnalizowała tym skoncentrowanie badań nad problematyką, która zmaterializowała się po kilku latach w postaci solidnej rozprawy habilitacyjnej, z pogranicza historii nauki i historii społecznej, spełniającej bez żadnych wątpliwości wymogi warsztatowe historyka. Swoje rozważania oparła nie tylko na archiwach polskich, ale przeprowadziła też konieczne dla realizacji tego tematu kwerendy w zbiorach Wilna i Lwowa oraz prześledziła bogatą literaturę przedmiotu. Autorka wykorzystała swoje kompetencje matematyczne, co pozwoliło jej nie tylko na stworzenie portretu zbiorowego polskich matematyków okresu międzywojnia, ale i na dokonanie kompetentnej oceny ich

osiągnięć naukowych. Jedyne czego zabrakło, zdaniem piszącego te słowa, to szersze pokazanie środowiska matematyków, zwłaszcza lwowskich w anegdocie. Uwagi zamieszczone na s. 331-338 traktować można jedynie jako zasygnalizowanie ogromnie ciekawego i obrosłego legendą życia towarzyskiego w tym środowisku. Ich rozwinięcie mogłoby ukazać uczonych w pełnej krasie, tym bardziej że nie wymagało to specjalnych poszukiwań źródłowych. Wydana w 2014 r. przez Fundację prof. Kazimierza Bartla popularna praca (bez żadnej wartości naukowej) Mariusza Urbanka *Genialni. Lwowska szkoła matematyczna*, pokazuje ile humoru i dowcipu kumulowało się tak we wzajemnych kontaktach uczonych, jak i w życiu towarzyskim. Uwagi te nie umniejszają osiągnięcia M. Przeniosło, ale wyrażają nieco odmienny mój stosunek do badań biograficznych, w których poszukuję nie tylko osiągnięć w życiu naukowym (politycznym, gospodarczym, działalności publicznej), ale również człowieka w całej jego, barwnej niekiedy złożoności, pełnej zalet i wad, dziwactw i objawianego humoru. Książkę „*Genialni...*” uważam za najlepszą pracę w całym dorobku Małgorzaty Przeniosło, z doskonale marketingowo sformułowanym tytułem oraz trafiającą do szerszego grona odbiorców zainteresowanych ciągle żywą legendą tego środowiska.

Przed rozpoczęciem procedury habilitacyjnej Małgorzata Przeniosło była już w pełni ukształtowanym badaczem historii, wiążącym swą dalszą karierę wyłącznie z tą dyscypliną. Po habilitacji opublikowała 3 książki autorskie, z których ostatnia przedstawiona została jako tzw. książka profesorska. Wszystkie są rezultatem kwerend prowadzonych w poszukiwaniu materiałów do Rad Opiekuńczych. Pierwsza, *Rady opiekuńcze w województwie kieleckim 1918-1921* (Kielce 2013) i druga: *Rady opiekuńcze w Galicji 1919-1921* (Kielce 2014) mają podobny układ konstrukcyjny, we fragmentach prezentują te same treści (np. s. 41-47 i 39-44), chociaż napisane innymi zdaniem. Druga praca wzbogacona została o informacje (pomieszczone w przypisach) dotyczące przywoływanych w tekście niektórych postaci (szkoda, że tylko niektórych), przy których autorka nie podaje jednak źródła informacji, a można było oprzeć się na dostępnej przecież, współczesnej literaturze. Odnosi się to np. do pracy Adama Wątor, poświęconej znaczącej przecież w RGO postaci, Tadeuszu Cieńskim (A. Wątor, *Ziemianin – polityk Tadeusz Cieński 1856-1925. Z dziejów konserwatyzmu wschodniogalicyskiego*, Szczecin 1997). Z obowiązku recenzenta przypominam o konieczności używania obowiązujących nazw instytucji archiwalnych. Nazwa Archiwum Narodowe w Krakowie obowiązuje od grudnia 2012 r., a więc w pracy wydanej w 2014 r. winno się jej używać.

Dwie prace wykazane przez kandydatkę do tytułu jako monografie współautorskie (z M. Przeniosło): *Wilno i Wileńszczyzna w pamiętnikach z lat I wojny światowej (materiały ze zbiorów wileńskich i londyńskich)*, Kielce 2014 oraz *Michał Brensztejn, Dziennik 1915-1918, cz. I: rok 1915 i 1916*, Kielce 2015, zaliczyć jednak należy do wydawnictw źródłowych, wspólnie opracowanych jedynie przez M. Przeniosło, uwzględnianych jednakże jako osiągnięcia w procedurze oceniania w postępowaniu o tytuł. Tekstem współautorskim są w nich jedynie wstępy (ss. 21 i 6). Wydawnictwa te udostępniają szerokiemu odbiorcy cenne źródłowo *Pamiętnik Stanisława Aleksandrowicza 1914-1918; Dziennik Tadeusza Hryniewicza 1915; Dziennik Wacława Wincentego Łubieńskiego 1915-1916*; oraz tytułowy *Dziennik Michała Brensztejna*, które są rezultatem udziału w realizacji grantu NPRH kierowanego przez Wiesława Cabana.

W opublikowanych po habilitacji artykułach w czasopismach naukowych (30 oraz 5 recenzji) dominują trzy zagadnienia. Jedno wiąże się z problematyką podjętą w ramach habilitacji (to około trzecia część artykułów), drugie z problematyką omówioną szeroko w tzw. książce profesorskiej, a trzecie z Uniwersytetem Wileńskim. Podkreślić należy, że większość tych prac znalazła się w wysoko punktowanych (w humanistyce) czasopismach (8-13 pkt.), a jedna (anglojęzyczna) wydrukowana została w czasopiśmie medycznym, a więc w innej „lidze” za 30 pkt. Tekst ten omawia środowisko profesorów chorób wewnętrznych na polskich uniwersytetach w okresie międzywojennym. Jeden artykuł współautorski umieszczony został w polsko-litewskim periodyku w Kownie. Kolejne 24 teksty znalazło się w pracach zbiorowych. Dotyczą bardziej zróżnicowanej problematyki, bo jedynie czwarta ich część powiązana jest działaniami pomocowymi w okresie I wojny światowej, w tym z RGO. 8 tych prac przygotowanych zostało wspólnie z Markiem Przeniosło. Prócz tekstów biograficznych są poświęcone ziemiaństwu, życiu codziennemu, dziejom towarzystw naukowych, dziewiętnastowiecznym zesłańcom oraz Uniwersytetowi Jana Kazimierza we Lwowie. Za szczególnie wartościowe uważam te, które wynikają jeszcze z badań nad środowiskiem uniwersyteckim. *Stopnie, tytuły i stanowiska naukowe w II Rzeczypospolitej* („Res Historica”, UMCS) porządkują naszą wiedzę o procedurach awansu naukowego i formalnościach związanych z karierami uniwersyteckimi. Z problematyką tą wiąże się opublikowany także w 2012 r. roku artykuł w „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym”: *Zasady funkcjonowania uczelni akademickich w II Rzeczypospolitej* oraz w „Kwartalniku Pedagogicznym” *Katedry pedagogiczne na uczelniach akademickich w II Rzeczypospolitej*. Podkreślić muszę, chociażby ze względu na własne zainteresowania, udostępnienie

szerokiemu gronu badaczy, nie tylko historykom, korespondencji Wielopolskich z Chrobrza, której opracowanie przed opublikowaniem wymagało nie tylko dużo czasu, ale i filologicznych kompetencji. Piszącego te słowa utwierdza to – kolejny raz – w przekonaniu o wszechstronności dr hab. Małgorzaty Przeniosło, której prace wyróżniają się wzorowym aparatem naukowym, perfekcją w przygotowaniu warsztatowym i znajomością aparatu badawczego pokrewnych dyscyplin. Trudno oceniać cztery artykuły oddane do druku (jeden datowany na 2018 r.!), ponieważ recenzent nie ma możliwości dotarcia do nich, a co za tym idzie poddania ocenie i jako takie nie powinny znaleźć się w wykazie.

Przedstawiona przez Małgorzatę Przeniosło monografia ***Pomoc dzieciom w działalności Rady Głównej Opiekuńczej w latach 1915-1921 (Kielce 2017)***, ss. 503 (379 ss. tekstu, obszerne aneksy, ciekawe ilustracje), zwyczajowo nazywana książką profesorską, powstała w wyniku realizowanego w latach 2015-2018 grantu NCN. Autorka podjęła badania nad Radą Główną Opiekuńczą, która przez lata, w szczegółowych rozważaniach, mało interesowała historyków, za wyjątkiem samej Małgorzaty Przeniosło, która wcześniej już opublikowała kilka obszernych tekstów dotyczących tej problematyki. W pracy wyczerpująco omówiono okoliczności powstania Rady, jej struktury organizacyjne, zasady działania, finanse, współpracę z innymi organizacjami, szczegółowo odnosząc się zwłaszcza do tytułowej pomocy dzieciom, czemu poświęcone zostały dwa główne rozdziały. Problem został jasno zarysowany i prawidłowo rozwiązany, ukazany na tle skomplikowanych, wojennych warunków społeczno-gospodarczych ziem polskich lat 1915-1921. Konstrukcyjnie praca ułożona podobnie, jak dwie mniejsze, wydane wcześniej, a oparta na szerokiej, wyczerpującej kwerendzie w archiwach polskich i zagranicznych. Podstawą było Archiwum Akt Nowych w Warszawie, ale wartościowe materiały autorka odnalazła też w AGAD, Archiwum Narodowym w Krakowie, Centralnym Archiwum Wojskowym oraz kilkunastu innych Archiwach Państwowych i Diecezjalnych w całym kraju. Nie pominęła archiwów lwowskich (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy, Archiwum Obwodowe), Litewskiego Centralnego Archiwum w Wilnie, a uzupełniła poszukiwania w Londynie (Instytut Sikorskiego), Wiedniu i Fryburgu. Wartościowe rezultaty przyniosła imponująca kwerenda w ponad 70 tytułach prasowych. W aneksie pomieszczono przede wszystkim regulaminy i instrukcje wydawane przez Radę Główną, co może być pomocne zwłaszcza w procesie edukacji na seminariach magisterskich. W rezultacie powstała praca wartościowa, pięknie wydana, godna przedstawienia w staraniach o tytuł profesorski.

II. Ocena osiągnięć w zakresie organizacji i popularyzacji nauki

W dorobku kandydatki do tytułu jest 12 redagowanych (większość współredagowanych) prac zbiorowych, z czego 8 po habilitacji. W niektórych zamieściła też swoje teksty. Wysoko oceniam współredagowane przez M. Przeniosło serie wydawnicze: *Znani i nieznani dziewiętnastowiecznego Lwowa* (zamieszczono tam także artykuł piszącego te słowa) oraz *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa*. Aktywnie uczestniczy w konferencjach naukowych, których po habilitacji wykazuje 14 (16 przed habilitacją), głównie jednak krajowych, a tylko dwie w Omsku, wynikające z realizacji grantu. W publikacjach pokonferencyjnych zamieściła teksty tych wystąpień. Wystąpiła na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Szczecinie (2014). Poza wyjazdami badawczymi w ramach uzyskanych stypendiów oraz kwerendami archiwalnymi brakuje natomiast inicjatywy w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej, co winno być jednym z zadań samodzielnego pracownika naukowego. Wykazuje jedynie koordynowanie z ramienia UJK współpracy z Uniwersytetem w Łucku. Odbyla staż naukowy w Instytucie Historii Nauki PAN w Warszawie (2007/2008). Prowadzone badania realizuje w oparciu o granty Narodowego Centrum Nauki i Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Kieruje aktualnie dwoma grantami, a w trzech innych jest członkiem zespołu. Pełni funkcje recenzenta w dwóch poważnych (lista „A”) periodykach zagranicznych, ale z dyscypliny (matematyka), w której od lat nie jest już aktywna naukowo. Jest członkiem PTH, Towarzystwa Historii Edukacji oraz Interdyscyplinarnego Zespołu Badania Wsi Uniwersytetu Łódzkiego. Nie podaje, by w stowarzyszeniach i organizacjach naukowych pełniła jakiekolwiek funkcje. Popularyzacje nauki ogranicza do „Forum Akademickiego”.

III. Ocena osiągnięć w zakresie dydaktyki i kształcenia kadry

Małgorzata Przeniosło jest doświadczonym dydaktykiem, od momentu zatrudnienia w szkole wyższej prowadzącym zajęcia ze studentami. Początkowo była to dydaktyka matematyki, a potem przedmioty związane z historią oświaty i nauki, w których bez wątpienia mogła wykorzystywać także kompetencje wynikające z prowadzonych w tych obszarach badań naukowych. Po uzyskaniu samodzielności naukowej (habilitacja) powierzano Jej seminaria licencjackie (wypromowanych ponad 60 licencjatów) i magisterskie (wypromowanych ponad 50 magistrów), co można uznać za wynik wręcz imponujący, świadczący także o dużych umiejętnościach kreowania problematyki badawczej. Współprowadzi seminaria doktoranckie w Instytucie Historii UJK. W 2015 r. wypromowała prowadzonego przez siebie doktora (Dariusz Kubalski, *Spółeczeństwo powiatu sandomierskiego w latach 1918-1939*), dwóch innych doktorantów będących pod Jej opieką

ma wszczęte przewody doktorskie, a czterech dalszy sformułowane tematy badawcze. Kształcenie kadr przebiega w mojej ocenie rytmicznie i na stosunkowo dużą skalę. M. Przeniosło czterokrotnie powoływana była przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów w postępowaniach habilitacyjnych (dwukrotnie jako recenzent), recenzowała trzy rozprawy doktorskie. To nader intensywny udział w ocenie kształconych kadr naukowych. Podkreślić należy również powołanie przez Rektora UJK do komisji przygotowującej Kodeks Etyki Nauczyciela Akademickiego na macierzystym uniwersytecie.

Konkluzja. Małgorzata Przeniosło posiada znaczący dorobek naukowy, jest badaczem uczestniczącym w życiu naukowym, znanym w środowisku historyków nie tylko polskich. Posiada wieloletnie doświadczenie w dydaktyce akademickiej, intensywnie uczestniczy w kształceniu młodej kadry. Skromniej przedstawiają się Jej osiągnięcia (za wyjątkiem redakcji prac zbiorowych) w organizacji i popularyzacji nauki, ale można mieć nadzieję na większą tu aktywność po uzyskaniu tytułu. **Uwzględniając wszystkie zgłoszone wcześniej wartościowe osiągnięcia, znaczący dorobek naukowy, wysoko ocenioną działalność dydaktyczną i osiągnięcia w zakresie kształcenia kadry, stwierdzam, że dr hab. Małgorzata Przeniosło spełnia kryteria stawiane ustawowo** (zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. (Dz. U. Nr 204) **w procesie postępowania o nadanie tytułu profesora, stąd też popieram wniosek o nadanie Jej tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych w zakresie historii.**

Kraków, 21 stycznia 2018 r.

Pan

Prof. dr hab. Janusz Detka

Dziekan Wydziału Humanistycznego

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

w Kielcach

Przekazuję trzy egzemplarze oceny dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr hab. Małgorzaty Przeniosło wraz z podpisanymi umowami, rachunkiem i wszelkimi oświadczeniami.